

Örvény.

— Igaz történet. —

Irta: SZALAY GYULA.

I.

Diak is volt két évig gyermekkorában. Akkor meghalt az apja, szegény édesanyja nem taníttatta tovább.

Az apja is az volt, ő is az lett: révész a hámosi gáton. Arcát, amelyen két mélytűztű szem lángolt, bronzra pörkölte már a nyári forróság, de a lelke fehér maradt, mint az utszélre frissen lehullt gyenge havazás. Arató Gábornak hívták.

Ott lakott kinn, a vízparton egy fakunyhóban egyedül; csak az anyja látogatott be néha hozzá. Naphosszat alig akadt dolga, a réven csak gyéren jártak át emberek. Délutánonként ott ült rendszeren a kunyhó árnyas oldalán a fűben, halászhálót font, evezőt faragott és nótázott hozzá szomorút. Senki a faluban olyan szép simára nem tudta faragni az evezőnyelet, mint ő és senkinek sem volt olyan mélyzengésű bari-tonja, mint néki. Ha kifogyott a nótából, aznap nem kezdte előlről, akkor csak dudorászott szöveg nélkül és csodálatos dallamokat kányarftott ki magának.

Különös ember volt!

A világra semmit sem adott, kértülte az embereket. Csak akkor hagyta abba a nótázást, ha átkelők kiabáltak a partokon:

— Hé! révész, át akarunk menni!

Ilyénkor letette a féligkész hálót a kezéből, iszaptól sáros, meztelen lábszáráról, amelyen buggyanósan volt visszagyűrve a nadrág, egy simitással elhessegette a lakmározó viziszunnyogokat és cammogva ment a komp felé.

Az átkelőkkal sohasem kezdett beszédet. Ha azok kezdték, ő csak nagyritkán válaszolt. Különösen a faluszája vénasszonyokat nem szerette, mert azok mindig meg voltak vele akadva:

— Mér' nem házasodol mán meg Gábris? — kérdeztették.

Erre ő mindig ugyanazt felelte. A szavaiból valami különös, fáradt lémondás illata áradt:

— Kinék kénék én? A révész élete nagyon keserű! A parton lakni egy fakunyhóban és mérni a vizét naponként innen—odaig! Nem asszonyoknak való az ilyen ember.

— Pedig Kovács Julis ugyancsak nézegetett rád a mult vasárnap a templom előtt. Helyre menyecske válnék belőle, no meg tán teccel is neki! — mondogatták.

Az ilyen célzásokra Arató Gábor aztán végleg elhallgatott. Legfeljebb annyit mondott rá:

— Kovács Julis?! . . . Nem kell! —

Ilyenkor nagy, gondolkodni látszó szemével rábámult a zavargó vízre, mintha nagyon fájna neki valami és újult buzgalommal rántott egyet a hidas kötélén.

Amikor eljött az alkonyat, még álmodozóbb lett, mint azelőtt. Akkor lefeküdt hanyatt a parti gyepe, a szájában egy fűszálat huzogatót és nézte az azuros eget, hogy játszanak rajta kergetősdit az ég játékos báránykái és úgy tudott magában ujjongani, ha felfedezte az első csillagszemet a horizonton. A víz ilyenkor egyhangú ismétléssel csapódott a gáthoz odalent, néha nagy robajjal zuhant belé egy alámosott partdarab, gyűrűző ösvényt kavarva messze maga körül, a fűzfák halkán susogtak egymásnak titkos tündérmeséket a szerelemről és Arató Gábor lelke zokogott hangtalan, elcsukló sirással. Zokogott, hogy a testet, amelybe költözött, Arató Gábornak hívják, aki révész a hámosi gáton és aki evezőt farag a parton . . .

Ilyenkor sohasem nótázott. Csak a tücsök zenélt monoton dallamot valahol a füvek között, meg Nárayék dombon trónoló kuriájának harmadik ablakából szállt hömpölyögve felé egy csengő női hang és néha egy szellőtől elkapott akkord a zongorából. Ez a csodálatos hangulat andalítóan körültáncolta eltévedt lelkét. Álmodó vágya ilyenkor hintázó tengerre változott, amelynek a végét nem lehetett látni sehol, amelyen egy törött csónakon ő evezett egyedül. Vele. Akit sohasem látott, csak nagyon fehérnek és szentillatúnak gondolt, mint a rezedá, ami lapmutató az anyja imakönyvében. Amikor felbújt a hold a fák mögül, a zenéből csak a tücsökhang maradt. Az álmodó ember akkor felkelt a fűből, bement a kunyhóba, aludni a deszkadikón, amin egy bunda volt a készség.

Egészen Arató Gábor lett megint, aki révész a hámosi gáton és aki mindig csak evezőt farag a parton . . .

II.

Aztán egy napon betelt a sorsa. Szeptember volt. A töltésen álldogáló nyírfák aranyesőt ráztak borzas fejükből a földre, a szemközti nagy hegyről csendesen kúszott lefelé az alkonyat, a szürkevízü, kavargó folyón halkán hintázta a hullámokat a nyugati szél, a terjengő ökörnnyállal cincogó szunyogok játszottak kergetősdit.

Az alkonyatban három ember jött a révhez: egy leány és két férfi. A leánynak piros volt a napernyője, amit kifeszítve a vállán ringatott és fehér volt a ruhája, amit szemtelenül fodrozott a szellő. A fiúk fehérnadrágos, hosszulábú ficsurok voltak, akik nagyokat kacagtak a leány

arcába, néha a leány is nevetett, hangja olyan volt, mint ezüst csengettyük csilingelése a karácsonyi fenyőgalyon.

A töltésen lemerészkedtek egészen a vízig. Az egyik fiu beleugrott a gazdátlan csónakba, a felfreccsenő sáros víz felszentelte a fehér nadrágját. A másik nevetve kiállt:

Hé! Ki itt a révész?

Arató Gábor fenn a töltésen eddig úgy tett, mintha nem látta volna őket. A hangra csak félvállról válaszolt:

— Én vónék! — és nyugodtan beszorította az ujjonnan hurkolt görcsöt a készülő hálóján.

A tisztanadrágos egyezkedni kezdett:

— Magaé ez a csónak?

— Hát kié vóna másé? Én vagyok itt a révész. A fiu engesztelni próbálta:

— No hát nem is azért mondom. Hanem mert mi csónakázni szeretnénk, ha ideadná!

Erre már felkelt Arató Gábor a fűről. A száraz sárt ledörzsölte a lábáról, csapzott haját hátrasimította, talán még *lajbiján* is igazított egyet. A csónakját nem szívesen adta senki emberfiának, most is vakart egyet a füle tövéén és bizalmatlanul kérdezte:

— Hát osztán tudnak-e az urak evezni?

A leány hangosan felkacagott:

— Tudnak ezek ördögöt. Nem is úgy néznek ki, mint akik evezni tudnak! Ernő meg az evezés!

És még egy jóízűt nevetett hozzá.

A tisztanadrágos felfortyant:

— Ugyan Blanka! Már hogyan tudnék?

— Hát persze, hogy nem tudsz, mit nagyképtüsködöl. Hanem nem úgy lesz gyerekek! Elhívjuk a révészt is, majd ő evez, mi pedig csak csónakázunk. Jó lesz Pista?

Pista, aki nagy buzgalommal vakargatta kifelé a nadrágjából a sarat, aminek az lett a következménye, hogy még jobban összekente, nagy komolyan bölintott rá egyet.

A leány a révészhez fordult. Tágúlt buzavirág szemével olyan kedvesen tudott nézni, hogy Gábornak torkába szaladt a szíve. Titkolt álmaiban ilyennek képzelte az esténként éneklő asszonyt.

— Ugy-e megteszi, hogy eljön velünk?!

Arató Gábor másnak valami nagy gorombaságot mondott volna erre, de a leány olyan különös hatással volt reá, hogy felelet helyett csak elindult szó nélkül a csónak felé.

Beszálltak. Az alkotmány orrába a vendégek, hátulra kormányozni

a révész. Az első lökésnél a leány sikoltott és ijedten fogódzott meg a még mindig a nadrágragédiájával foglalkozó Pistában.

Gábornak tetszet a dolog; széleset mosolyított a bajuszkája alatt.

Felfelé mentek a folyón. A parti fák ijesztő gnómokká feketültek a szürkületben, egy-egy későre tévedt sápadt napsugár remegve szaladt végig a vizen, a földdel összefolyó horizonton fantasztikus felhők gyülekeztek, a túlsó parton egy birkanyáj kolompja zenélt és néha belekondult a hangulatba egy szélsodorda hang a falusi nagy harang szavából.

Arató Gábor tágult pupillákkal nézte a leányt. Lelke lassankint ismét az a zokogó hárfá lett, amin a fájdalom játszik méléző nocturnót.

A hallgatást Ernő törte meg:

— Énekelj valamit, Blanka!

A leány húzódozott, kéretni akarta magát.

Pista is unszolta:

— Az én kedvemért Blanka, énekeljen!

A leány végre engedett.

— Milyet akarnak? Magyart?

— Hát persze, hogy magyart. A barcarolák Velencébe valók, nem a Tiszára, — okoskodott Ernő. A leány intonált egy kicsit és énekelni kezdett:

„Magas jegenyefán sárgarigó fészek . . .“

Lágyan simuló hangját echoként verte vissza a vízpart. A fiúk lehajtották a fejüket és lassan dúdolták hozzá a basszust. A révészre senkisésem figyelt.

Arató Gábor pedig, mint minden este, álmodozó csendes trubadur lett, akinek lelkét körülkigyózzák a vágyak. Ráismert. Ez az a hang, ami neki tündérmesét mesél, ha eljön a csillagos este.

Az utolsó sornál letette az egyik evezőt és kitörült egy szemtelen könnyecseppet a szeme szögletéből.

Azután jött egyik nóta a másik után. Mind magyar és mind szomorú.

Gyönyörűségének drága szavakból font fátyolával övezte körül a nótázó leányt. Szeretett volna rengeteg erdőben lenni, ahol ijedve kiált este az ember és ahol csak ketten lennének vele.

Csodálatos álmaiból a dandyk tapsa zavarta fel.

— Bravó Blanka! gyönyörűen énekeltél, — áradozott Ernő.

A leányból kitört nemének hiú szenvedése:

— Szép volt? — kérdezte.

— Mi az hogy szép? Egyenesen gyönyörű. Büszke vagyok, hogy ilyen hugocskával dicsekedhetem. Bizony Isten irigylem a szerencsédet Pista, hogy ilyen feleséged lesz.

Pista is kontrázott hozzá:

— Hidd el pajtás, nincs is nálam boldogabb ember a világon. Csak ne lenne olyan borzasztó messze az az irigyelt állapot. De egy félév, — szent Isten — addig én még elepedek. Legalább kapnék előleget a mennyei állapotokból, — és csintalanul rákacsintott Blankára.

Arató Gábor pedig csak hallgatta, nézte őket csöndes magábaomlással. Szinte hallotta, hogy csörömpölnek lelkének összetört cserepei.

Ez tehát ő aki türes, kacér és a másé.

Azt nem bánta, hogy az övé nem lehet, de hogy a másé, azé a vékonylábú senkié lesz: azért nagyon szenvedett. Igen nagyon.

Iszonyú tehetetlenségében megmarkolta az evezőnyelet és egy hatalmasat vágott a vízre. Az szétfreccsenve telecsapta az úrfiak orcáját.

A leány felnevetett.

— Ej, Pista, maga egy csuda peches ember. Ezért már igazán kárpótolni kell. Akar előleget? — és már nyújtotta is korallszáját a fizetésre.

Közel jártak a parthoz, szapuló asszonyok ruhát mostak a vízben. Az egyik talán nagyon messzire merészkedett, mert elkapta a folyó . . .

— Segítség! Segítség!

A csónak utasai ijedten néztek a hang felé. A révész messze dobta a lapátot és nagy ívben kiugrott a vízbe, talán hogy megmentse a fuldokló asszonyt.

Mire a csónak utasai hosszas küszködés után kiértek a partra, az asszony meg volt mentve, de mások huzzták ki, nem Arató Gábor. Őt nem látta többet soha senki.

A leány és a két úrfi kíváncsian megnézték az ájult asszonyt, azután megindultak felfelé a parton. A tizedik lépésnél már mosolyogtak.

. . . Arató Gábor tetemét csak egy hét múlva fogták ki a pálfalvi halászok a révnél. Senkisémet értette, hogy fulhatott jó úszó létére a vízbe, csak tapasztalt vén hajósok mondogatták szomorúan:

— Biztosan valami örvény sodorta el szegényt. Abból pedig nincs menekülés!

III.

Csodálatos, hogy a szavak mögött milyen közel lappang néha az igazság . . .

